

8.6.2018

Työsuunnitelma vastuullisen liiketoiminnan osalta 2018–19

Tämä asiakirja kuvaa TEM:n ja UM:n suunnittelemaa vastuullisen liiketoiminnan toimenpiteitä 2018–2019. Vaikka toimenpiteet ovat pääasiallisesti ministeriöiden tekemiä, on sidosryhmillä, kuten kansalaisjärjestöillä, yrityksillä, työmarkkinajärjestöillä sekä muilla järjestöillä merkittävä rooli toimenpiteiden onnistuneessa toteuttamisessa. Suunniteltuja toimenpiteitä tarkastellaan uudelleen tarpeen mukaan, esimerkiksi mahdollisesti eduskuntavaalien jälkeen syksyllä 2019. Työ keskittyy pitkälti yrityksiin ja ihmisoikeuksiin. Vastuulliseen liiketoimintaan liittyvän työn osa-alueet on kuvattu tiivistetysti kuvassa 1. Kuvan jälkeen käydään läpi tarkemmin toimenpide-ehdotukset.

Kuva 1. Työn osa-alueet.

1. Työ kansainvälisissä järjestöissä ja EU:ssa

EU

Vastuullisuuteen liittyvät teemat ovat esillä Euroopan unionin (EU) eri instituutioiden ja niiden alaisten työryhmien ja komiteoiden työssä (komissio, neuvosto ja parlamentti) eri politiikkalohkoilla: kauppapolitiikka, ihmisoikeuspolitiikka ja yritysten yhteiskuntavastuu. Esimerkkinä voidaan mainita erilaiset lainsäädäntöhankkeet kuten esimerkiksi konfliktimineraalien maahantuonti ja muun kuin taloudellisen tiedon raportointi. Komission teknisen tason asiantuntijatyöryhmä tukee vapaakauppasopimusten kestävä kehityksen (TSD)-määräysten toimeenpanoa. Yritykset ja ihmisoikeudet -teema on esillä neuvoston ihmisoikeustyöryhmässä COHOM:issa.

Toimenpiteet:

- Ministeriöt osallistuvat aktiivisesti eri asiantuntijakokouksiin ja koordinoivat kantoja asiaankuuluvasti.
- Suomen EU-puheenjohtajakaudella vastuullisuutta ja erityisesti yritykset ja ihmisoikeudet -teemaa tuodaan esiin soveltuvissa asiantuntijakokouksissa.

OECD

Suomi on sitoutunut edistämään OECD:n toimintaohjeita monikansallisille yrityksille ja ylläpitämään OECD:n yhteyselintä, joka soveltaa OECD-ohjeita yksittäistapauksiin. Tällöin OECD odottaa yhteyselinten toimivan tavalla, joka on puolueeton, ennakoitava, oikeudenmukainen ja yhdenmukainen toimintaohjeissa esitettyjen periaatteiden ja normien kanssa. OECD myös odottaa kansallisten yhteyselinten tekevän OECD-ohjeita tunnetuksi eri tavoin. Tähän mennessä tätä edistämistä on tehty enimmäkseen TEM:n toimesta, esimerkiksi kertomalla OECD-ohjeista eri tilaisuuksissa, hyödyntämällä OECD-ohjeita pyöreän pöydän keskusteluissa sekä julkaisemalla esite OECD-ohjeista ja kansallisen yhteyselimen toiminnasta. Lisäksi TEM on järjestänyt kahden vuoden välein seminaariin OECD-ohjeista.

OECD on julkaissut useita eri toimialoille suunnattuja asianmukaisen huolellisuuden ohjeita. Kesällä 2018 OECD julkaisee uuden yleisen asianmukaisen huolellisuuden ohjeen (General Due Diligence Guidance), jota on valmisteltu pitkään laajalla sidosryhmäyhteistyöllä.

Suomessa kansallisen yhteyselimen kehittämisen osalta viime vuosina on muutettu neuvottelukuntaa koskevaa asetusta niin, että nykyisin neuvottelukunta asettaa keskuudestaan pienemmän jaoston käsittelemään valituksia. Suosituksena on, että neuvottelukunta nimeää jaoston jäsenet käsiteltävän valituksen aihepiiriin mukaan niin, että jaostossa on tarvittava osaaminen valituksen käsittelyyn. Jaoston puheenjohtajana toimii neuvottelukunnan puheenjohtaja. Lisäksi valituksia varten on tarjolla verkkolomake sekä valituksia koskeva menettelytapaohje¹.

Toimenpiteet:

- Lisätään OECD-ohjeiden tunnetuksi tekemistä niin, että TEM järjestää yhdessä yhteiskunta- ja yritys-vastuuneuvottelukunnan kanssa vuosittain, kiertävällä vuorolla tilaisuuden OECD-ohjeista, jonka teema räätälöidään kulloinkin vuorossa olevan jäsenen verkoston tarpeiden mukaan. (päävastuutaho: TEM)
- TEM käännettää OECD:n yleisen asianmukaisen huolellisuuden ohjeen suomeksi ja järjestää yhdessä UM:n kanssa julkaisutilaisuuden käännöksestä, jossa ohjeistoa tehdään tunnetuksi. (päävastuutaho: TEM)
- Kansallisen yhteyselimen toiminnan kehittämisen osalta ehdotetaan tehtäväksi toimintaohjeet ("Terms of Reference") neuvottelukunnan jäsenille. Tällainen yhdessä sovittava toimintaohje selkeyttäisi neuvottelukunnan jäsenten tehtäviä ja vastuita ja auttaisi perehdyttämään uusia neuvottelukunnan jäseniä yhteyselimen toimintaan. (päävastuutaho: TEM)
- Lisäksi ehdotetaan, että valituksia koskevan menettelytapaohje käydään läpi neuvottelukunnan kanssa ja tehdään tarvittavat päivitykset menettelytapaohjeeseen. (päävastuutaho: TEM)

YK

Suomi on lähes neljä vuotta toimeenpannut YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevia ohjaavia periaatteita, kansallisessa toimeenpanosuunnitelmassa asetettujen suuntaviivojen mukaisesti. YK:ssa toimii työryhmä, joka edistää periaatteiden toimeenpanoa.

OHCHR järjestää vuosittain Genevessä laajan yritykset ja ihmisoikeudet -foorumin, jolle Suomi on osallistunut aktiivisesti. Viime vuonna foorumiin osallistui ensi kertaa edustava joukko suomalaisyrityksiä FIBS ry:n delegaatioissa.

YK:ssa on myös käynnissä neuvottelut uudesta kansainvälisestä ihmisoikeusinstrumentista, joka koskisi yritystoimintaa. EU-kannanmuodostus näihin neuvotteluihin liittyen tehdään ihmisoikeuksia koskevassa työryhmässä COHOMissa.

¹ <http://tem.fi/oecd-n-monikansallisten-yritysten-toimintaohjeiden-yksittaistapausten-kasittely>

Toimenpiteet:

- Suomi tekee tänä vuonna OHCHR:lle paneeliehdotuksen, ja mikäli paneeli toteutuu, sen yhteyteen harkitaan lounaspussi- tai muuta tarjoilua. OHCHR:lle tehtävien paneeliehdotusten määräaika on 25.5.2018. (päävastuutahot: UM & TEM)
- YK:n uuden sopimusinstrumentin osalta koordinoidaan Suomen kannat, seurataan ja vaikutetaan neuvotteluihin Genevessä. (päävastuutahot: UM, TEM)

ILO

YK:ssa, OECD:ssä ja ILO:ssa käsitellään hyvin samankaltaisia työn perusoikeuksiin liittyviä kysymyksiä, silti jokainen järjestö kulkee omia polkujaan pitkin. ILO on keskeisin normatiivinen järjestö työelämän oikeuksien osalta. Eri vastuullisuusohjeet ja -aloitteet sekä vapaakauppasopimusten määräykset ja EU:n yleinen tullietuusjärjestelmä (GSP) tukeutuvat työelämän oikeuksissa vahvasti ILO:on.

Toimenpiteet:

- Selvitetään, miten saataisiin rakennettua siltaa YK- ja OECD-työn sekä ILO-työn välille. Tässä yhteydessä tarkastellaan erityisesti mahdollisuuksia, joilla voitaisiin tukea esimerkiksi työsuojelun kehittämistä kohdemaissa. (päävastuutahot: TEM & UM)

2. Yritykset ja ihmisoikeudet -sidosryhmävuoropuhelu

Ministeriöiden yritykset ja ihmisoikeustyön yksi painopistealue on ollut sidosryhmävuoropuhelun rakentaminen. Tähän mennessä sidosryhmävuoropuhelu on tuottanut kaksi konkreettista kirjallista tuotosta: päivittäistavarakaupan yhteisen näkemyksen YK:n periaatteiden noudattamisesta kaupan hankintaketjuissa sekä yritysten ihmisoikeusvaikutuksia ihmisoikeuksien kannalta haasteellisissa maissa käsittelevän asiakirjan. Yhteensä näiden tulosten saavuttaminen on vaatinut yli 50 tuntia neuvotteluja sidosryhmien kanssa sekä laajan taustatyön selvityksineen ja asiakirjojen kirjoittamisineen.

Toimenpiteet:

- Jatketään helmikuussa julkaistun *Human rights impacts of own operations: insights for due diligence* -asiakirjan hyödyntämistä, esimerkiksi järjestämällä muutamia tilaisuuksia tietyistä asiakirjan teemoista. Lisäksi selvitetään, onko tarpeita (esimerkiksi jonkin teeman ympärillä) jatkaa konkreettisiin tavoitteisiin tähtäävää sidosryhmävuoropuhelua. (päävastuutahot: TEM & UM)
- Järjestetään konfliktimineraaleja ja alkuperämaavarmennukseen liittyen myös puutavaran tuontia koskevaa FLEGT-lupajärjestelmää koskeva tilaisuus, jossa esitellään ja keskustellaan tulevasta konfliktimineraalisääntelystä ja laajemmin vastuullisesta mineraalihankinnasta sekä FLEGT-lupajärjestelmästä. (päävastuutahot: TEM & UM)
- Osallistutaan asiantuntijapanoksella hollantilaisten ja Euroopan talous- ja sosiaalikomitean järjestämään seminaariin yritykset ja ihmisoikeudet -sidosryhmävuoropuhelusta. Tavoitteena on vaikuttaa kansainväliseen keskusteluun tuomalla esiin Suomen kokemuksia asianmukaisen huolellisuuden sidosryhmäkeskusteluista. (päävastuutahot: TEM & UM)
- Järjestetään keskustelutilaisuus ihmisoikeushaasteista Suomessa: mahdollisia teemoja ovat esimerkiksi monimuotoisuus, esteettömyys, syrjimättömyys tai työperäinen hyväksikäyttö. (päävastuutahot: TEM)

3. Yritykset ja ihmisoikeudet -koulutus

Valtio on tarjonnut tähän mennessä noin 40 suomalaisyritykselle 2–4 päivän yritykset ja ihmisoikeudet -koulutuspaketin, osana valtion velvollisuutta edistää ihmisoikeuksien toteutumista. Koulutuksen ajatuksena on ollut herätellä yrityksiä tematiikkaan ja käytännön toimiin. Koulutuksen on toteuttanut FIBS ry ulkoministe-

riön viestintä ja globaalikasvatus -rahoituksella. Koulutuksen järjestämiseen nykyiseltä rahoitusinstrumentilta on kuitenkin liittynyt epävarmuuksia. Myös muut järjestöt ovat tarjonneet koulutusta oman toimintansa puitteissa.

Toimenpiteet:

- Jatkossa yrityksille suunnattu yritykset ja ihmisoikeudet -koulutus toteutetaan hankintana. Hankittavan koulutuksen tarkoituksena on tarjota yrityksille kattava tietopaketti YK:n periaatteista ja niiden viemisestä käytäntöön. Koulutuksessa tullaan myös hyödyntämään OECD:n toimialakohtaisia ohjeita. (päävastuutaho: TEM)
- Osana julkisille rahoitusinstrumenteille suunnattua koulutusta (ks. seuraava kohta) järjestetään yrityksille, virkamiehille ja kansalaisjärjestöille lyhyitä koulutustilaisuuksia yrityksistä ja ihmisoikeuksista. Näiden koulutusten teemasisällöt tarkentuvat myöhemmin. (päävastuutahot: UM; TEM)

4. Valtion ja yritysten välinen toiminta

YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevat ohjaavat periaatteet kehottavat valtioita tarkastelemaan niiden ja yritysten välistä toimintaa erityisesti ihmisoikeusnäkökulmasta. Tältä osalta huomiota tulisi erityisesti kiinnittää julkisiin rahoitusinstrumentteihin, vienninedistämiseen ja julkisiin hankintoihin.

UM rahoittaa hanketta julkisille rahoitusinstrumenteille, jonka toimittajaksi valittiin kilpailutuksessa Shift. Hankkeen tavoitteena on instrumenttien ihmisoikeusosaamisen vahvistaminen ja sitä kautta haitallisten ihmisoikeusvaikutusten havaitsemiseen liittyvien prosessien paraneminen. Hanke sisältää instrumenteille (Finnfund, Finnpartnership, Finnvera, BEAM, Public Sector Investment Facility, PIF - Investointituki kehitykselle) ilmaista konsultointia, jonka avulla instrumentit voivat arvioida ja kehittää omaa toimintaansa. Hankkeeseen sisältyy myös tiiviiden koulutustilaisuuksien järjestämistä sidosryhmille.

Vienninedistämiseen liittyen Suomi on sitoutunut edistämään OECD:n toimintaohjeita. Tähän sitoutumiseen liittyen Suomi myös odottaa, että suomalaiset yritykset toimivat OECD:n ohjeiden mukaisesti. Vienninedistäminen on myös osa YK:n periaatteissa mainittua valtion ja yritysten välistä toimintaa, jossa tulisi tuoda esiin valtion odotukset yritysten toiminnasta.

Maakohtaisia vastuullisuusraportteja on saatavilla noin 30 maasta Finnpartnershipin verkkosivuilla² ja Market opportunities -verkkosivuilla³.

Toimenpiteet:

- Jatketaan neuvotteluja toimittajan kanssa siitä, mihin ajankohtaan hankkeeseen sisältyvät yleisötilaisuudet sijoittuisivat ja millä fokuksella. (päävastuutaho: UM)
- Huomioidaan vastuulliseen liiketoimintaan liittyvät kysymykset vienninedistämismatkoilla muun muassa laatimalla taustoitusta matkoille (muistiot ja osallistujien briiffaus) sekä tarpeen mukaan muiden toimenpiteiden kautta. (päävastuutaho: UM)
- Selvitetään ihmisoikeuksiin ja vastuullisuuteen liittyvien periaatteiden tai ohjeistuksien valmistelua laajemmin Business Finland- ja mahdollisesti Education Finland -toimintaa tukemaan. (päävastuutaho: UM)
- Liitetään vienninedistämismatkojen materiaaleihin esittely OECD:n toimintaohjeista ja Suomen odotuksista ulkomailla tapahtuvaa yritystoimintaa kohtaan. (päävastuutahot: UM & TEM)
- Maakohtaisten vastuullisuusmuistioiden julkaisemista jatketaan ja olemassa olevia muistioita päivitetään tarpeen mukaan. (päävastuutaho: UM)
- Julkiset hankintojen osalta hyödynnetään kestävien ja innovatiivisten hankintojen hanketta sosiaaliseen vastuullisuuteen liittyvien näkökohtien edistämiseksi. (päävastuutaho: TEM)

² Finnpartnership: Yhteiskuntavastuutietoa maittain, <https://finnpartnership.fi/fi/sources/yhteiskuntavastuutietoa-maittain/>.

³ Team Finland Market Opportunities, <https://www.marketopportunities.fi/>.

5. Kestävän kehityksen tavoitteet/kehitysmaaliiketoiminta

YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevat periaatteet pohjautuvat kaikkien valtioiden velvollisuudelle suojella ihmisoikeuksia ja yritysten vastuulle kunnioittaa ihmisoikeuksia. Ohjeiden tarkoitus on ehkäistä, lieventää ja korjata yritystoiminnan haitallisia vaikutuksia. Kestävän kehityksen agenda (Sustainable Development Goals) kannustaa yrityksiä positiivisiin vaikutuksiin ja kehityshaasteiden ratkaisemisiin yhdessä siltä osin, kun yrityksillä on siihen mahdollisuus. Nämä kaksi lähestymistapaa liittyvät toisiinsa läheisesti, mutta näiden eri agendojen yhdistämisen konkreettisista tavoista ei vaikuta olevan vielä runsaasti käytännön kokemusta tai parhaita käytäntöjä.

Toimenpiteet:

- Järjestetään aiheesta keskustelutilaisuus ja integroidaan yhdistämistä myös yrityksille suunnattuun yritykset ja ihmisoikeudet -koulutukseen. (päävastuutahot: TEM & UM)

6. Rahoitus

Vastuulliseen liiketoimintaan liittyvän rahoituksen osalta selvitetään mahdollisuudet ja tarkoituksenmukaisuus rahoittaa kansainvälisten hallitusten välisten järjestöjen yritys vastuutyölle ja/tai EU:n vapaakauppasopimusten TSD-kappaleiden toimeenpanon tukemiseksi kehitysmaissa (yleisraha/kohdennettu rahoitus, Global Compact -aloite, OECD, ILO). UM vastaa rahoituksesta yritys vastuuteemassa toimiville kotimaisille kansalaisjärjestöille.

Toimialakohtaisia tai esimerkiksi toimitusketjun läpinäkyvyyteen liittyviä hankkeita, joissa on mukana yrityksiä ja järjestöjä, rahoitetaan Finnpartnershipin kautta. Tähän rahoitukseen liittyen on toteutettu esimerkiksi Pauligin ja Reilun kaupan yhteishanke⁴.

Toimenpiteet:

- Pohditaan mahdollisuuksia ja tarkoituksenmukaisuutta tukea myös ulkomaisia kansalaisyhteiskunnan toimijoita yritys vastuu/yritykset ja ihmisoikeudet -teemaan liittyen. (päävastuutaho: UM)
- Selvitetään myös tarvetta erillisohjeelle kehitysyhteistyövaroja hakeville yritystoimijoille ihmisoikeusperustaisuudesta kehitysyhteistyössä. (päävastuutaho: UM)

7. Vastuullisuusraportointi

PwC on tehnyt selvityksen, miten suomalaisyritykset ovat toteuttaneet raportoinnissaan muun kuin taloudellisen tiedon raportointia koskevan sääntelyä. Selvitys on julkaistu 4.5.2018. TEM seuraa yritysten vastuullisuusraportoinnin kehittymistä.

Mikäli muilta hankkeilta jää aikaa, TEM päivittää vastuullisuusraportoinnin ensikertalaisille suunnatun oppaan.

---

⁴ Vuonna 2016 aloitetun hankkeen tavoitteena on parantaa viljelyn kannattavuutta, kahvisatojen laatua ja koko yhteisön hyvinvointia: <https://www.paulig.fi/yritys/mediatiedotteet/paulig-ja-reilu-kauppa-tekevat-kehitysyhteistyota-etiopiassa>.